

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 371.13:378.1

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15741688>

Особливості формування методичної культури викладачів правових дисциплін

Білоцерківська Юлія Олександрівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки,
методики та менеджменту освіти

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна, bilotcerkivska@gmail.com,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3281-0214>

Корольова Наталія Валеріївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
методики та менеджменту освіти

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна, nataliakorolova@karazin.ua,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1977-9002>

Онищенко Олександр Олександрович

аспірант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна, aa.unimed@gmail.com,

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-6686-298X>

Прийнято: 19.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

Анотація. Стаття присвячена дослідженню категорії «формування методичної культури» у викладачів правових дисциплін закладу вищої освіти. Формування методичної культури викладачів закладів вищої освіти передбачає спрямування змісту їхньої професійної підготовки на розвиток ціннісних орієнтацій, необхідних для здійснення інтерактивної педагогічної взаємодії, формування професійного самовизначення, прагнення до саморозвитку, а також опанування й інтеграцію інноваційного педагогічного досвіду. Виявлено, що не рідкісні випадки викладання дисциплін юридично-правової спрямованості фахівцями в галузі права, що не мають педагогічної підготовки і на сьогодні найбільш оптимальним рішенням цієї проблеми є система підвищення кваліфікації. Метою курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, що проводяться на базі Навчально-наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна є оновлення та актуалізація професійних знань, розвиток ділових якостей і вдосконалення фахових компетентностей відповідно до вимог чинного законодавства України у сфері освіти. Особлива увага приділяється впровадженню інноваційних підходів до викладання, адаптації сучасних освітніх технологій до особливостей теоретичної підготовки у закладах вищої освіти. Перевагою курсів є інтегральна змістовна частина, що дозволяє слухачам опанувати сучасні методики викладання за відповідним циклом дисциплін або окремо взятої дисципліни, основами психолого-педагогічних знань. Такі курси сприяють формуванню цілісного педагогічного бачення, розвитку професійних компетентностей та оволодінню інноваційними підходами до викладання.

Ключові слова: викладач правових дисциплін, методична культура, формування методичної культури, здобувач освіти, заклад вищої освіти.

Features of forming the methodological culture of legal discipline teachers

Yuliia Bilotserkivska

Candidate of Psychological Sciences (Ph. D.), Associate Professor of the
Department of Pedagogy, Methods and Management of Education
V. N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Square, Kharkiv, 61022,
bilotcerkivcka@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3281-0214>

Nataliia Korolova

Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Associate Professor of the Department
of Pedagogy, Methods and Management of Education
V. N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Square, Kharkiv, 61022,
nataliakorolova@karazin.ua,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1977-9002>

Oleksandr Onyshchenko

PhD student of the Department of Pedagogy,
Methods and Management of Education
V. N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Square, Kharkiv, 61022,
aa.unimed@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-6686-298X>

***Abstract.** The article explores the concept of "formation of methodological culture" among teachers of legal disciplines in higher education institutions. The formation of methodological culture among university lecturers involves aligning the content of their professional training with the development of value orientations necessary for effective interactive pedagogical engagement, the establishment of*

professional self-determination, the pursuit of self-development, and the acquisition and integration of innovative pedagogical practices. It has been revealed that legal disciplines are often taught by specialists in law who lack pedagogical training. The most effective current solution to this issue is the implementation of a system of professional development. The primary objective of professional development courses for academic and teaching staff, conducted by the Educational and Scientific Institute "Ukrainian Engineering Pedagogics Academy" at V. N. Karazin Kharkiv National University, is to update and modernize professional knowledge, cultivate business qualities, and enhance professional competencies in accordance with current educational legislation in Ukraine. Particular emphasis is placed on the introduction of innovative teaching approaches and the adaptation of modern educational technologies to the specific features of theoretical training in higher education. A key advantage of these courses lies in their integrated content, which enables participants to master contemporary teaching methodologies related to specific subject areas or individual disciplines, as well as fundamental psychological and pedagogical knowledge. Such courses contribute to the formation of a holistic pedagogical vision, the development of professional competencies, and the mastery of innovative approaches to teaching.

Keywords: *legal discipline teacher, methodological culture, formation of methodological culture, student, higher education institution.*

Постановка проблеми. Освіта посідає ключове місце в процесах правового та економічного розвитку держави, адже в умовах сучасного інформаційного суспільства її функціонування тісно переплетене з правовою сферою суспільного життя. Згідно з положеннями Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), пріоритетним напрямом трансформації цієї сфери є забезпечення її випереджального розвитку. Досягнення цієї мети передбачає неухильне підвищення рівня формальної освіти молодих спеціалістів, а також

стимулювання безперервного особистісного та професійного зростання педагогічних працівників [1].

У контексті сучасних викликів освітньої трансформації особливого значення набуває проблема методичної культури викладачів, оскільки методологічна культура педагога – це особлива форма методологічної педагогічної свідомості, що керує мисленням педагога і проявляється в методологічних вміннях цілепокладання, визначення провідних принципів, відбору і перебудови змісту, моделювання та конструювання умов і засобів. Актуальність проблеми формування і розвитку методичної культури педагога пов'язана з питаннями ефективності та продуктивності дослідницької практики у сфері освіти, необхідності забезпечення зв'язку освітнього процесу з науковими дослідженнями та інноваційною педагогічною практикою, подолання розриву між науковим мисленням та застосуванням наукових знань, впровадженням технологічно втілених прикладних результатів науково-дослідної, інноваційної та проєктної діяльності у сферу освіти тощо.

Специфіка функціонування методологічної культури обумовлена тим, що в процесі методологічного пошуку формується суб'єктність, співавторство, створення навчального матеріалу та педагогічних явищ, що є невід'ємною умовою подальшого формування педагогом суб'єктності та затребування діяльності, особистісних структур його здобувачів освіти. Підвищення рівня методичної культури викладача виступає одним із резервів, здатних актуалізувати можливості освіти, науки та педагогічної практики для забезпечення високої якості освіти. Процес формування методичної культури викладачів правових дисциплін, необхідно спрямувати таким чином, щоб відбувалося залучення кожного учасника до методичної активної діяльності через набуття методичного досвіду шляхом розв'язання актуальних методичних завдань і це дозволить їм рухатися від більш низького рівня

методичної культури до більш високого, від репродуктивного виконання методичних завдань до творчого.

Педагогічна Конституція Європи (2013) наголошує, що головним завданням підготовки педагога є формування його готовності до здійснення практичної навчально-виховної діяльності на основі поєднання етичних цінностей, когнітивних, метакогнітивних, міжособистісних і практичних умінь і навичок, знань та розуміння [2, с. 175]. Отже, системна підготовка і підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів визначаються як стратегічно важливий компонент освітньої модернізації, що має відповідати актуальним запитам суспільства та державної політики.

Аналіз фахової літератури засвідчує підвищений науковий інтерес до цієї теми, а також її багатогранність і міждисциплінарний характер. Незважаючи на розмаїття наукових підходів до трактування сутності методичної культури, існує загальновизнане положення: успішна викладацька діяльність у закладах вищої освіти неможлива без глибоких методичних знань, сформованих умінь та навичок, а також здатності ефективно застосовувати їх для розв'язання професійно-методичних завдань.

Суспільні трансформаційні процеси засвідчують, що становлення та розвиток правової освіти є не лише актуальною потребою, а й чинником соціально-політичного поступу. Система правової освіти виступає важливим інструментом формування правосвідомості, правової культури, ціннісних орієнтацій та активної громадянської позиції особистості. В Україні правова освіта реалізується на всіх рівнях освітньої системи як процес формування знань про права, свободи й обов'язки людини, а також умінь застосовувати ці знання в реальному житті. Саме тому дослідники виявляють посилений науковий інтерес до аналізу різних аспектів розвитку правової освіти, зокрема викладання правових дисциплін у закладах вищої освіти [3, с. 209]. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема вдосконалення діяльності

закладів вищої освіти щодо психолого-педагогічного підвищення кваліфікації викладачів правових дисциплін для забезпечення формування їх методичної культури. Вимогою часу є підготовка висококваліфікованих фахівців з активною професійною позицією, здатних до творчого осмислення педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питання ролі та місця викладачів правових дисциплін у складі педагогічного колективу залишається недостатньо дослідженим у вітчизняній науковій літературі. Існуючі наукові праці лише побічно торкаються окремих аспектів цієї проблематики, залишаючи поза увагою її системне вивчення. Водночас функціональне навантаження викладача правових дисциплін у сучасному закладі вищої освіти має специфічний характер і не може бути повністю зіставлене з роллю інших педагогів.

Цей фахівець не лише забезпечує формування правових знань, умінь і навичок, але й активно впливає на правове виховання здобувачів освіти, сприяє формуванню правової культури, ознайомлює з основами правового статусу громадян, прищеплює навички правомірної поведінки. Він формує компетентності, необхідні для свідомої громадянської участі у суспільному житті, взаємодії з державними та громадськими інституціями, а також закладає основи правових переконань і світогляду.

Викладач правових дисциплін навчає основ конституційного ладу України, розкриває засади цивільного, сімейного, трудового, кримінального та інших галузей права, формує вміння орієнтуватися в правовій інформації та діяти відповідно до законодавства у типових життєвих ситуаціях — як громадянин, працівник, член родини, власник майна тощо. Крім того, він сприяє формуванню правосвідомості, нетерпимості до правопорушень, умінь аналізувати суспільно-політичні процеси з позицій правових знань,

використовувати нормативно-правову базу, джерела права та юридичну літературу.

Таким чином, професійна діяльність викладача правових дисциплін набуває особливого значення в контексті формування особистості, громадянського суспільства та правової держави, що надає йому важливої державотворчої функції. Відтак цілком закономірним є твердження про необхідність визначального місця цього фахівця в педагогічному колективі та його ролі в правовій корекції знань і поведінкових орієнтацій здобувачів вищої освіти. У зв'язку з цим метою нашого дослідження є аналіз окремих аспектів навчально-виховної діяльності викладача правових дисциплін, зокрема професійної та методичної культури як її складової.

Методична культура викладача розглядається як один із провідних структурних елементів професійно-педагогічної культури та обов'язкова складова педагогічної освіти, що знаходить своє відображення у наукових працях таких дослідників, як В. Гриньова, Н. Ничкало [8], С. Сисоєва, В. Кравцов, О. Уваркіна, О. Філоненко та ін. Питання формування методичної культури викладачів різних рівнів освіти розглядалися у наукових працях таких дослідників, як В. Бондар [9], Л. Вознюк [11], І. Княжевої, О. Павленко [10], В. Прокопчук та ін. Водночас виявляється суперечність між визнаною значущістю методичної культури у професійній діяльності викладача й недостатнім рівнем її теоретичного осмислення та методичного забезпечення у сфері педагогічної освіти. Вирішення цього протиріччя потребує подальших наукових пошуків щодо розроблення ефективних підходів і механізмів формування методичної культури викладачів в умовах трансформацій сучасної освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у визначенні ефективних підходів і механізмів

формування методичної культури викладачів правових дисциплін в умовах трансформацій сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідною умовою для формування інноваційної економіки держави виступає модернізація системи освіти, що є основою динамічного економічного зростання та соціального розвитку суспільства, фактором благополуччя громадян та безпеки країни у майбутньому, – зазначається у «Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018). Одним з центральних компонентів модернізації визначено системну підготовку і підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів адекватну суспільством і державою вимогам [1].

Викладач – один з найважливіших учасників освітньої системи та від його професійних умінь і навичок, особистісних якостей не мало залежить від досягнення кінцевої мети освіти - формування компетентнісної особистості, що володіє високими морально-моральними якостями, здатної до самоактуалізації, готової до професійної роботи в умовах динамічних змін функціонування механізму державного управління [4]. Ефективність педагогічної діяльності конкретного викладача обумовлена ступенем його загальнокультурного рівня, результативністю науково-дослідної діяльності, професійною компетентністю, володінням інноваційними методиками, психолого-педагогічною та соціально-гуманітарною підготовленістю.

Сучасні освітні стандарти визначають підвищені вимоги до рівня сформованості методичної культури викладача. Сучасний педагог має бути здатним до активної участі у творчому методичному пошуку, демонструвати готовність до інтеграції науково-дослідницьких методів у власну професійну діяльність. Відповідно до положень професійного стандарту «Викладач закладу вищої освіти», особливий акцент робиться на високий рівень методичної підготовки фахівця, що передбачає володіння широким спектром сучасних педагогічних, освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій

[5]. Викладач має не лише ефективно застосовувати ці засоби у навчальному процесі, а й уміло організовувати й стимулювати самостійну пізнавальну активність здобувачів освіти. Використання зазначених технологій має бути орієнтованим на досягнення комплексних результатів навчання – предметних, міжпредметних і особистісних, які задекларовані у відповідному освітньому стандарті. Відтак реалізація освітніх стандартів вимагає від викладача не просто дотримання регламентованих вимог, а й постійного залучення до інноваційного пошуку в методичній сфері.

Наукові розвідки показали, що в сучасних умовах професійної освітньої діяльності особливої актуальності набула проблема методичної культури викладачів, зокрема викладачів правових дисциплін. Намагання систематизувати різні підходи до розуміння методичної культури показало, що різні автори головним в цьому феномені вбачають здібності вирішувати викладачем методичні завдання [6]. Методична діяльність посідає провідне місце в процесі професійного становлення й особистісного розвитку викладача, оскільки спрямована на планування, організацію та удосконалення методичної роботи, впровадження інноваційних підходів до вирішення методичних завдань, а також на реалізацію різноманітних форм, методів і технологій навчання, що сприяють розвитку творчого потенціалу й креативного мислення педагога [7].

З метою виокремлення особливостей формування методичної культури доцільно насамперед уточнити сутність відповідного поняття. Методична культура розглядається як складне інтегративне особистісне утворення, що є індикатором і водночас передумовою результативної професійної діяльності викладача у методичній сфері. Вона орієнтована на творчу педагогічну взаємодію, засвоєння й розробку інноваційних освітніх технологій, професійне самовдосконалення та саморозвиток, а також відображає найвищий рівень прояву активності, автономності й творчого потенціалу

педагогічного працівника. Прояви методичної культури виявляються у здатності викладача креативно організувати освітній процес, застосовувати різноманітні форми, методи та засоби навчання, здійснювати педагогічну взаємодію в межах співробітництва, рефлексувати власну діяльність та цілеспрямовано розвиватися в межах методичної практики [6, 8]. Таке тлумачення цього поняття дозволяє уточнити визначення поняття «формування методичної культури», яке пропонує О. Павленко [9]. У такому контексті формування методичної культури визначається як творчий процес особистісного засвоєння здобувачем освіти системи методичних знань, умінь і прийомів, що спрямовані на задоволення професійних потреб, розвиток індивідуальних якостей і здібностей, а також трансформацію внутрішнього особистісного світу відповідно до норм педагогічної культури. Такий процес створює підґрунтя для творчої самореалізації особистості у професійно орієнтованій методичній діяльності.

Формування методичної культури – це процес закономірних змін особистості викладача, який забезпечує поступове просування розвитку від простого (нижчого) рівня до складнішого (вищого) рівня певних особистісних, професійних якостей та методичної культури. Це, у свою чергу, забезпечує реалізацію як методичної діяльності, так і професійної діяльності викладача в цілому. Процес формування методичної культури викладача визначається низкою факторів і об'єктивного та суб'єктивного характеру. Об'єктивні чинники визначаються загальносвітовими тенденціями розвитку та трансформації освіти, станом державної системи вищої освіти, соціально-культурним середовищем та вимогами, які пред'являє це середовище до освіти та особистості викладача. Суб'єктивні чинники – створені загальною культурою суспільства, мотивацією особистості як носія професійно-педагогічної, методичної культури, і навіть її спроможністю до практики. Цим факторам властива незворотність (не копіювання, а рух до нового, вищого

рівня, коли реалізуються результати попереднього рівня, що дає поштовх до подальшого розвитку). У практичному вимірі методична культура викладача закладу вищої освіти проявляється через запровадження нових методів викладання, використання сучасних підходів до діагностики навчальних результатів, створення авторських методичних розробок, що застосовуються у навчальному процесі.

Високий рівень сформованості методичної культури також реалізується у комунікативній взаємодії в системі «викладач – здобувач освіти». Це знаходить вираження у пошуку нових засобів комунікації, ефективних форм організації міжособистісного спілкування під час навчання, розробці моделей співробітництва у груповій діяльності, налагодженні партнерських взаємин на основі співтворчості. В індивідуальному вимірі така культура виявляється у здатності викладача самостійно конструювати траєкторію власного професійного розвитку, визначати напрями самовдосконалення, формулювати особистісно значущі цілі. У підсумку викладач, спираючись на принципи креативності та інноваційного мислення, бере активну участь в управлінні власною професійною діяльністю, постійно її оновлюючи й удосконалюючи.

Методична культура, як важливий складник професійної майстерності майбутніх викладачів правових дисциплін, не може бути сформована шляхом механічного засвоєння чи відтворення знань, умінь і навичок. Її формування передбачає розвиток особистості, здатної не лише відображати, але й розвивати та трансформувати культурно-освітній простір суспільства, в якому вона функціонує [10]. Метою підготовки майбутнього викладача правових дисциплін у контексті формування методичної культури є становлення особистості, здатної здійснювати професійну діяльність, базуючись на досягнутому рівні методичної культури; цілісно сприймати освітній процес; розуміти унікальність кожного здобувача освіти та підтримувати його індивідуальний розвиток. Такий фахівець має володіти необхідними

педагогічними знаннями, вміннями та навичками, бути здатним до творчої трансформаційної діяльності, а також ефективно і своєчасно ідентифікувати й вирішувати професійно-педагогічні проблеми.

Реалізація основних освітніх програм повинна забезпечуватись науково-педагогічними кадрами, що мають, як правило, базову освіту, що відповідає профілю дисципліни, що викладається, та систематично займаються науковою та (або) науково-методичною діяльністю. Не применшуючи, загалом, професійних переваг професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів і, насамперед, класичних вузів, які здійснюють підготовку фахівців у галузі права, слід звернути увагу на деякі проблеми багатoproфільних вищих навчальних закладів, якісний склад яких не завжди відповідає вимогам часу. На жаль, не рідкісні випадки, коли в силу відсутності відповідних кадрів, викладання дисциплін юридично-правової спрямованості здійснюється фахівцями в галузі права, що не мають професійної педагогічної підготовки. Закон України «Про освіту» (2017) допускає залучення до викладання висококваліфікованих спеціалістів, які мають освіту за спеціальністю, що відповідає освітній програмі і заклад освіти може їм присвоїти професійну кваліфікацію педагогічного працівника [11, Ст.58, пп. 4-5]. Будучи відмінними фахівцями у своїй вузькопрофесійній галузі, але, не маючи необхідної педагогічної підготовки, такі викладачі обмежені у можливостях максимально ефективно та продуктивно передавати свої наукові знання, професійні вміння та навички [12]. Не володіючи методикою викладання, сучасними технологіями навчання вони здійснюють викладацьку діяльність на ситуативно-творчому рівні, що негативно позначається на реалізації завдань навчально-виховного процесу. Однак це не знімає проблеми забезпеченості навчального процесу висококваліфікованими науково-педагогічними кадрами.

Проблема створення ефективної системи кадрового забезпечення освітнього процесу з підготовки фахівців у правовій сфері актуалізує пошук оптимальних моделей системи безперервної юридико-педагогічної освіти, розвиток системи додаткової освіти та підвищення кваліфікації, різних короткострокових курсів та тренінгів. Як одна з проблем, нам бачиться відсутність у викладачів, які забезпечують супровід навчального процесу не тільки базових, але і основ психолого-педагогічних знань [13]. Таке становище особливо характерно для освітніх установ, що реалізують освітні програми вищої професійної освіти за напрямом підготовки D8 (081) Право. На сьогодні найбільш оптимальним рішенням цієї проблеми залишається система перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Підвищення кваліфікації – це оновлення теоретичних і практичних знань, удосконалення навичок фахівців у зв'язку з вимогами до їх кваліфікації, що постійно підвищуються.

Специфіка підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки кадрів у галузі Право не дозволяє уніфікувати зміст та структуру курсів, проте, на наш погляд, питання вдосконалення педагогічної майстерності викладачів правових дисциплін, психолого-педагогічні та методологічні модулі мають стати обов'язковим елементом структури курсів підвищення кваліфікації. Однією із закономірностей курсів підвищення кваліфікації є неоднорідний склад слухачів. Безумовно, що в залежності від цілей та змісту курсу це може бути цілком виправданим. Однак, торкаючись перепідготовки викладачів правових дисциплін, хотілося б звернути увагу на значне підвищення дієвості курсів під час навчання викладачів, які спеціалізуються на викладанні однорідних навчальних курсів [14].

Дуже продуктивними є курси підвищення кваліфікації для викладачів, які проводяться на базі Навчально-наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету імені

В.Н. Каразіна. Метою підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників є оновлення та актуалізація професійних знань, розвиток ділових якостей і вдосконалення фахових компетентностей відповідно до вимог чинного законодавства України у сфері освіти. Особлива увага приділяється впровадженню інноваційних підходів до викладання, адаптації сучасних освітніх технологій до особливостей теоретичної підготовки у закладах вищої освіти, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню якості освітнього процесу. Безперечною перевагою курсів є інтегральна змістовна частина, що дозволяє слухачам опанувати сучасні методики викладання за відповідним циклом дисциплін або окремо взятої дисципліни, основами психолого-педагогічних знань. Досягнення мети забезпечується за рахунок застосування сучасних методик навчання та висококваліфікованого викладацького складу, що поєднують практичну діяльність з викладанням [15].

У межах навчальних курсів учасники набувають практичних умінь та знань щодо: застосування сучасних форм викладання для ефективного розв'язання професійних завдань в освітньому середовищі, під час міжособистісної взаємодії та комунікації; організації освітнього процесу, реалізації процедур контролю та моніторингу його результативності; критичної оцінки можливостей і перспектив впровадження новітніх інформаційних технологій у сфері освіти; добору найбільш ефективних форм і засобів навчання під час викладання дисциплін професійного спрямування; розроблення та впровадження електронних (дистанційних) курсів, а також підготовки відповідного навчально-методичного забезпечення; проведення інтерактивних занять різного типу (лекцій, практичних занять, колоквиумів, семінарів тощо); ефективного організування зворотного зв'язку в аудиторному навчанні; використання цифрових інструментів і сервісів для підтримки професійної взаємодії та вирішення освітніх завдань; застосування

мультимедійних та інтерактивних технологій у навчальному процесі для підвищення його ефективності; знання психологічних особливостей контингенту здобувачів освіти, а саме: особистісних, когнітивних, мотиваційно-вольових, комунікативних тощо; застосування технік і методів профілактики стресу та професійного вигорання, відновлення ресурсів у кризових ситуаціях; формування та відновлення психоемоційного стану та клімату під час освітнього процесу.

Творчий професійний підхід до організації курсів підвищення кваліфікації на базі Навчально-наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, високо орієнтована професійна спрямованість програм навчання, інформаційно-технологічне забезпечення навчального процесу дозволяють здобути не лише суттєвий додатковий багаж необхідних знань, а й виробити у викладачів новий підхід до роботи, мотивують до безперервної самоосвіти, підвищення своєї ерудиції, кваліфікації, професіоналізму. Висока результативність курсів підтверджена представленими випускними роботами слухачів, у яких продемонстровано високий професіоналізм у плані підготовки розробок занять, заснованих на компетентнісному підході із застосуванням інноваційних технологій викладання, розробок системи компетенцій, що покриваються дисципліною, критеріїв їх оцінок тощо. У системі підвищення кваліфікації гуманістична спрямованість реалізується через формування у викладача потреби у підвищенні кваліфікації та саморозвитку, загальнокультурному та професійному самоосвіті. Таким чином, курси створюють умови для цілісного професійного зростання викладачів, зокрема через формування в них здатності до інноваційної педагогічної діяльності в умовах динамічних змін освітнього середовища.

Посилення наукового та педагогічного потенціалу вищої школи в контексті модернізації юридичної та правової освіти бачиться нам у

досягненні мети формування професійно-педагогічної, частиною якої є методична культура, науково-дослідницької компетентності викладача, що дозволяє вирішувати професійні завдання відповідно до стратегічних цілей реформування всієї системи освіти, націленість підвищення кваліфікації на знанісвий компонент не тільки у предметній галузі, а й у галузі психології, педагогіки, методики викладання, інформаційно-комунікативних технологій. Професійно-педагогічна компетентність викладача у рамках системно-діяльнісного підходу передбачає пріоритет педагогічної складової у професійній діяльності викладача. Юридична освіта посідає пріоритетне місце у системі вищої школи. Від викладачів правових дисциплін, їхньої професійної компетентності залежать теоретична підготовка, практичні навички, а, зрештою, кваліфікація юриста.

Отже, формування методичної культури викладачів правових дисциплін є ключовим чинником забезпечення якості освітнього процесу у вищій школі. Система підвищення кваліфікації, зокрема на базі ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, створює ефективні умови для професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників. Завдяки поєднанню сучасних освітніх технологій, психолого-педагогічної підготовки та практичної спрямованості навчальних курсів, викладачі мають змогу удосконалювати свої фахові компетентності, розвивати інноваційне мислення та адаптувати новітні підходи до викладання. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності освітньої діяльності та відповідає актуальним вимогам реформованої системи вищої освіти України.

Висновки. Формування методичної культури викладача – далеко не стихійний та не довільний процес, а досить складний та суперечливий, що потребує спеціальної організації, управління, методики та технології реалізації на основі методологічних підходів. Формування методичної культури

викладача, як процес, визначається специфікою всього педагогічного процесу, полягає у його стійкості, збереженні сутності об'єкта, незмінності закономірних зв'язків, елементів структури, особливостей його функціонування. Ми визначаємо поняття «формування методичної культури викладача» так: це суб'єктивно творчий процес оволодіння методичними знаннями, вміннями, способами методичної діяльності, спрямований на задоволення професійних потреб, зростання, становлення та розвиток особистісних якостей та здібностей, активне особистісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, що тягне за собою творчу самодіяльність.

Для нас вихідним становищем є те, що формування методичної культури є цілеспрямованим процесом, в основі якого – активна методична діяльність його учасників, спрямована на забезпечення позитивної динаміки цієї складної особистісної освіти як важливої складової професіоналізму викладача. Для здійснення процесу формування методичної культури викладача правових дисциплін необхідно спрямовувати його, насамперед, на формування особистості, що володіє загальнолюдськими та професійно-педагогічними цінностями, що здатна до продуктивної, творчої методичної діяльності. Для цього необхідно єдність організації навчально-пізнавальної, пошукової та творчої діяльності, покликаної формувати методичну культуру викладача; органічна єдність навчання та виховання, оптимізація вибору форм, методів, засобів формування методичної культури викладача, що і представляється нам перспективним для подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Концепції розвитку педагогічної освіти. Наказ міністерства освіти і науки України № 776. м. Київ від 16 липня 2018 р. URL :

<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (date of access: 15.05.2025).

2. Педагогічна Конституція Європи. В. Андрущенко [и др.] Педагогічна Конституція Європи. Преамбула. Вища освіта України. 2013. № 3. С. 111-116. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2013_3_17 (date of access: 12.05.2025).

3. Кумков Д.Л. Розвиток правової освіти сучасної України: історико-правовий аспект. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. 2014. Вип. 26. С. 203-209.

4. Юзбашева Г. С. (2021). Професіоналізм педагога – запорука якості освіти. Педагогічний альманах. (48), 178-185.

5. Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти». Наказ МОН України №1466 від 16 жовтня 2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vykladach-zakladu-vyshchoi-osvity1466> (date of access: 12.05.2025).

6. Онищенко О. О. Методична культура викладача правових дисциплін: дослідження феномену. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Випуск 83., 2024. С. 60-73.

7. URL: <https://periodicals.karazin.ua/education/issue/view/1488/2014>

8. Ничкало Н. Г. Випереджувальна функція науково-методичного забезпечення розвитку професійної освіти і навчання. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання : збірник матеріалів XII звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 5-19 березня 2018 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. К. : ІПТО НАПН України, 2018. С. 13-20.

9. Бондар В. Проблеми теоретичної компетентності та методологічної культури дослідників у галузі педагогічних наук. Вища освіта України. – 2016. № 3. С. 18-23.

10. Павленко ОО. Формування методичної культури викладача економіки: теоретико-методологічний аспект: монографія. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 472 с.

11. Вознюк Лілія. Методологічна культура вчителя: проблеми формування та розвитку. Педагогіка вищої та середньої школи. 2016. № 3 (49). С. 131-143.

12. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (date of access: 14.05.2025).

13. Сорочан Т.М., Білоножко О. В. Педагогічні умови розвитку професійної культури вчителів ліцею в системі методичної роботи. Вісник післядипломної освіти. Серія «Освітні науки». 2021. 17 (46). С. 161-175. URL: <http://umo.edu.ua/pedagoghichni-nauki-vipuski/zbirnik-naukovikh-pracj-visnik-pisljadiplomnoji-osviti-serija-pedagoghichni-nauki-vipusk-1746-2021>

14. Clavert, M., Löfström, E., Niemi, H., & Nevgi, A. (2018). Change agency as a way of promoting pedagogical development in academic communities: A longitudinal study. Teaching in Higher Education, 23(8), 945–962. <https://doi.org/10.1080/13562517.2018.1451321>

15. Laiho, A., Jauhiainen, A. & Jauhiainen A. (2020). Being a teacher in a managerial university : Academic teacher identity. Teaching in Higher Education 27(2), 249–266. <https://doi.org/10.1080/13562517.2020.1716711>

16. SiruMyllykoski-Laine, LiisaPostaref, Mari Murtonen, HennaVilppu. Building aframework of a supportive pedagogical culture for teaching and pedagogical development in higher education. Higher Education. 2023. 85:937–955. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00873-1>